

ความว่างพระอนาคา

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๑

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

น้ำมันในศาสนา ถ้าความศรัทธานี้ดีมาก อ่านแล้วจะมีกำลังใจ เพราะว่าอ่านแล้วมัน เหมือนกับทำแล้วมันสะดวก มันทำง่าย ทำอย่างนั้นๆ เข้าไปแล้ว เขาบอกว่า “อารมณ์เขาจะว่าง หหมดเลย” อารมณ์ของพระอนาคามีคือความว่าง เราบอก “ใช่” อารมณ์ของพระอนาคามีนะ เป็น ว่างมาก ว่าง...ว่างจนที่ว่า ไปเห็นพระอนาคามีมันเหมือนในเรือว่าง แล้วมีคนอยู่ในเรือว่าง นั้นคือคนคนนั้น

แต่ความว่างที่โยมเป็นอยู่นี้เป็นความว่างเฉยๆ เป็นสมณะ ไม่ใช่ความว่างของพระอนาคามี หรอก เพราะว่าโยมยังเป็นโยมอยู่ โยมยังไม่ได้เลย โยมจะเป็นพระอนาคามีได้อย่างไร เขาบอกว่า “แต่ในตำราว่าไว้อย่างนั้น” เห็นไหม บอกตำราว่าไว้อย่างนั้นว่า อารมณ์ความว่างนี้ อารมณ์พระ โสคาบันเป็นอย่างนี้ อารมณ์พระสภิกาคามีเป็นอย่างนี้ อารมณ์พระอนาคามีเป็นอย่างนี้ อารมณ์ พระอรหันต์เป็นอย่างนั้น แล้วเขาทำความว่าง ทำใจของเขาขึ้นไปเป็นอย่างนั้น

เราบอก “ไม่ใช่” ถ้าจะเป็นพระโสคาบันมันต้องมีการวิปัสสนาญาณ วิปัสสนาญาณปัญญา แยกทะเลลูกเลสหลุดออกไป อย่างเช่นขั้น ๕ นี้แยกออกไปเป็นขั้น ๕ แยกขั้นออกออกไป ขั้นเป็น สักกายทิฏฐิ สักกายทิฏฐินี้กับจิต เห็นไหม จิตกับสักกายทิฏฐิ คือทิฏฐิความเห็นผิดของเรามันผูก ติดเป็นเนื้อเดียวกัน แล้ววิปัสสนาเข้าไปแยกขั้นกับจิตออกไป แยกออกไป ขณะแยกออกไป ทุกข์ก็แยกออกไปด้วย ทุกข์ออกไป ขั้นแยกออกไป จิตแยกออกมา อันนี้เป็นโสคาบัน

เขาบอกว่า ถ้าเป็นความเห็นเขาว่าอันนี้เป็นพระอนาคามี

นี่คือความเห็นของโยมเขา เอามาพูดให้ฟังว่า อ่านหนังสือแล้ว ความเห็นที่ผิคนะ แผนที่เครื่องดำเนิน ปลูกศรัทธา ศรัทธานี้ไม่ใช่แผนที่ ศรัทธาคือความเชื่อ ความเชื่อความเลื่อมใสในศาสนา อ่านแล้วมีความศรัทธา คิดว่าเรามีความสามารถจะเป็นไป เป็นไปได้จริงๆ แต่ต้องทำให้ถูกต้อง แต่เป็นไปอย่างนี้มันเป็นไปแบบซุ่มมือเปิบใจ เป็นไปแบบที่เราคาดหมายไป เราคาดหมาย เราทำไปแล้วมันก็ไม่เป็นความจริงของเรา เพียงแต่ว่ายังคืออยู่ เขามาคุยกันแล้วเขาฟังเหตุผล ถ้าอย่างนั้นต้องทำใหม่ ทำใหม่หมายถึงว่าอันนี้เป็นพื้นฐาน

เราบอกว่า “มันเป็นธรรมชาติที่ต้องมีพื้นฐานอันนี้ก่อน” ฌานหรือสมาธิ เห็นใหม่ ถ้าคำว่า “ฌาน” นี้ฝ่ายอภิธรรมจะบอกว่าเป็นฌานอารมณ์ขึ้นไปเรื่อยๆ เป็นฌานนั้นๆ เราบอกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปฝึกกับอาฬารดาบสนะ อาฬารดาบสได้ฌานสมาบัติ เห็นใหม่

แต่เวลาท่านจะมาทำเอาคืนสุดท้ายนี้ ทำไมท่านวางสมาบัติไว้หมดเลย วางฌานไว้หมด วางฌานแล้วเอาอานาปานสติ เห็นใหม่ เอาอานาปานสติ เอาความสงบของใจ นี่มันต้องมีความสงบของใจ เอาอานาปานสติปูพื้นฐานก่อน วางพื้นฐานใจให้ขึ้นมาก่อน วางศรัทธาใจขึ้นมา พอวางพื้นฐานของใจขึ้นมาแล้วนี่เป็นสัมมาสมาธิ เห็นใหม่ อานาปานสตินี้ยกขึ้นวิปัสสนา พอยกขึ้นวิปัสสนาไป มันก็เป็นวิปัสสนาไป พอวิปัสสนาไปก็คือการชำระ มันต้องมีการชำระอย่างนี้มันถึงเป็นอริยบุคคลขึ้นมา เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป

แบบว่าทำความสงบเฉยๆ แล้วจะเป็นพระอนาคามี มันเป็นไปได้ไม่ได้ เพราะผู้ที่ถามนี้ ต้องล้างเลสภัยในตัวเองอยู่แล้วใช่ไหม ถึงว่า “อันนี้เป็นอารมณ์ของพระอนาคามีหรือเปล่า” เพราะว่าเขาเป็นความว่างอยู่ อันนั้นเป็นพระอนาคามีขึ้นมา นี่อันนั้นเป็นไปได้ พอพูดให้เขาเข้าใจ เขาก็ยอมรับว่าเขาจะมาประพฤติปฏิบัติด้วย

แต่เวลาพระมาถามเมื่อวาน ถามเรื่อง “ถ้าผู้เห็นอวิชชา เห็นแล้วจะไม่พูดว่า อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขาราปจฺจยา วิญฺญาณํ” อันนี้เป็นคำพูดของอาจารย์มหาบัวพูดในเทป แล้วก็พูดถึงในเทปเราด้วย พูดตรงกัน แต่ไปขัดกับตำรา ขัดกับตำราว่า ถ้าอย่างนั้นแล้วในตำราต้องผิด ตำราบอกว่า “อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขาราปจฺจยา วิญฺญาณํ”

เราบอก ฟังนะ อวิชา บัจจยาการนี้ คำว่า “บัจจยาการ” เห็นไหม เขาเป็น ๗ ประโยค ๖ ประโยคด้วยกัน เขาก็ยังบอกว่าถูกต้อง บัจจยาการรวมกันแล้วเหมือนกับไม่ใช่สิ่งที่แยกออกจากกัน เป็นสิ่งที่เป็นอันเดียวกัน เป็นสิ่งเดียวกัน

แต่เวลาขั้น ๕ มันแยกออกจากกัน เห็นไหม ขั้น ๕ นี้แยกออกจากกัน แต่ในเมื่อเวลาเราแยกขั้น ๕ นี้เป็นกองๆ แยกเป็นกองๆ ได้ แต่เราจะไปแยกบัจจยาการอันนั้นให้มันเป็นกองๆ ได้ อย่างไม่ไรในเมื่อมันเป็นบัจจยาการกันอยู่แล้ว ฉะนั้น ผู้ที่ไปเห็นแล้วแยกเป็นบัจจยาการนั้นคือผู้ที่ไม่เคยเห็น แต่ถูกต้องตามตำราแผนที่ อันนี้กลับถูกต้องนะ เพราะอะไร เพราะมันอยู่ในพระไตรปิฎก เอาพระไตรปิฎกไปอ้างอิงเลยว่า พระไตรปิฎกบอกไว้ว่า อวิชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขาราปจฺจยา วิญญานํ

บัจจยาการคือหมุนรอบเป็นวงในตัวเองตลอดไป ไม่มีการแยกออกมา

ทีนี้พอขึ้นไปเห็นนี้ เหมือนกับเราจุดน้ำมัน เอน้ำมันเข้าไปจุดในไฟนี้มันจะพริบ! ขึ้นมาพร้อมกัน พริบ! ที่ลุกขึ้นมาพร้อมกันนั้นคือบัจจยาการทั้งหมด นี่อาการ ๑๒ บัจจยาการนั้นเกิดขึ้นพร้อมกัน ทีนี้ถ้าเป็นสาวกะสาวกวิสัยมันจะมองไม่เห็นตรงนั้น มันจะแบ่งแยกตรงนั้นไม่ได้ คำว่า “อวิชาปจฺจยา สงฺขารา” นั้นถูกต้องตามหลักวิชาการ ถูกต้องตามปรัชญา ถูกต้อง ถูกต้องหมด แต่วิสัยสาวกะผู้ที่เราจะไปแยก ปรัชญาอันนี้เราจะไปวิเคราะห์ขึ้นมาจะเป็นไปได้ยาก

เป็นไปได้ยากเพราะว่าเราจะไม่สามารถวิเคราะห์อันนี้ได้ เพราะว่าสาวกะวิสัย สาวกวิสัย แต่ความเป็นพุทธวิสัยปัญญาที่ควบคุมได้หมด ถึงแบ่งแยกไว้ถูก แล้วเขียนไว้ในตำรา วางไว้ตามตำราให้เราเดินตาม นี่ถูกต้อง ตำราอันนั้นถูกต้อง ถูกต้องตามภาคปริยัติใจ ถูกต้องตามแผนที่ดำเนิน พิกัดของภาวะของใจ ทุกอย่างพิกัดของใจ ถูกต้องหมดเลย

แต่เวลาเข้าไปเห็นนี้เราไม่สามารถจะแบ่งแยกออกมาได้เป็นอย่างนั้น นี้อธิบายให้เขาฟังถามปัญหามาก ถามปัญหาขึ้นไปเรื่อยๆ แต่มันเป็นปัญหาของเราที่เราต้องพูด พอดีเราพูดถึงว่า สุตติจิตเหมือนกัน บอกว่าสุตติจิตนะอยู่ในเทพ “สุตติจิต” เห็นไหม เราบอกว่า พระพุทธเจ้าเยี่ยมมาร พูดว่า “มารเอ๋ย เธอเกิดจากความดำริของเรา เธอจะเกิดอีกไม่ได้แล้ว เราจะไม่ดำริถึงเจ้า” แล้วเราก็ยกหลวงปู่มั่นว่า หลวงปู่มั่นบอกว่า “อวิชาเกิดจากสุตติจิต”

ที่นี้ถ้าคนฟังแล้วก็หาว่าหลวงปู่มันนี้มีพื้นฐานมากกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “ไม่ใช่” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเยาะเย้ยมาร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเยาะเย้ยมาร ใจที่เป็นพระอรหันต์แล้ว เห็นไหม เป็นพระอรหันต์ เป็นศาสดาด้วย แล้วมีความเสวยวิมุตติสุข เคยเป็นทุกข์มาก ทุกข์มากเพราะโดนกิเลสนี้เผาเราร้อนใจมา เผามาตลอด

คูลี เวลาเช้าชายสิทธัตถะจะออกผนวช เห็นไหม คิดดู ไปคูนางพิมพา ไปคูราหุลณะ มันจะทุกข์ มันสะเทือนหัวใจขนาดไหน นี่ทุกข์มันเบียดเบียนมาจนวาระสุดท้ายที่มันจะเบียดเบียนมาจนมาปฏิบัติอีก ๖ ปี ทุกข์นี้มันควบคุมใจมา มันบีบบี้สี่ไฟ บีบควบคุมใจมาตลอด แล้วพอตัวเองมาชนะกิเลส ทุกอย่างที่มันเคยควบคุมอยู่นี้หลุดออกไป แล้วเย้ยมาร

ความเย้ยมารคือว่ามันสะใจไง มันสะใจตัวเองว่าตัวเองโดนมา ควบคุมมา ตายเกิดๆ ในวัฏฏะมา จนตลอดมา มาถึงบัดนี้สิ้นสุดกันเสียที “มารเอ๋ย เธอเกิดไม่ได้อีกแล้ว” มันเป็นความเข้าใจระหว่างท่านเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านก็เหมือนกับ...เวลาปัญญา เราภาวนาไปนี่ปัญญามันเกิด เหมือนกับความคิดคิดชั่วเกิดขึ้นมา ความคิดมันเกิดขึ้นนะ มันพุดกับตัวเอง เห็นไหม มันเลยพุดแล้วเข้าใจ

แต่ถ้าคำพุดนี้มาพุดกับพวกเราเมื่อก่อนตอนที่ยังไม่มีศาสนา ใครจะไม่เข้าใจหรือก ไม่เข้าใจเพราะอะไร เพราะว่าพื้นฐานของปุถุชน ความเห็นของเรามันไม่ถึงพระพุทธเจ้าใช่ไหม มันไม่ถึง มันไม่สะอาดพอที่จะเข้าใจธรรมะที่ละเอียดได้หรือก

แต่่อวิชาเกิดจากฐิติจิตอันนี้ หลวงปู่มันเทศน์สอนพวกเรา พวกคฤหัสถ์ พวกเราพวกกิเลสหนาๆ นี้ เพราะพวกเราจะล้งเลงสยว่า ทุกอย่างมีแดนเกิด ทุกอย่างมีที่เกิดที่ดับ ทุกอย่างมีที่ไปที่มา แล้ววิชานี้มันมาจากไหน มันโผล่มาอย่างไรในหัวใจเรา มาควบคุมเรา ท่านถึงบอกว่า “มาจากฐิติจิต”

ฐิติจิต คือจิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่ส่องใสหมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้ที่มันคือตัวอวิชา แล้วมันขยับเขยื้อนออกมานี้ พอมันฐิติจิตนี้มันพร้อมขึ้นไปเป็นภวาสวะ เป็นภพ เห็นไหม แล้วมันขยับเขยื้อนออกมา นั่นก็คืออวิชาเกิดขึ้น มันเป็นเรื่องของสมมุติ มันเป็นเรื่องของในกองถึงขยะ ที่ท่านว่าในกองขยะในกองของพวกเรานี้มีกิเลสควบคุมตัวเราเองอยู่ หลวงปู่มันสอนอย่างนั้น พอสอนอย่างนั้นเป็นปรัชญาใช่ไหม พอมันเป็นปรัชญานี้มันจะเข้ากับพวกเราได้ เข้าใจกับความรูสึกพวกเราที่มีปรัชญาการ เราจะเข้าใจ เรามี เราตีความได้ไง

อันนั้นถึงว่า ถ้าเราตีความได้ ทุกคนถ้ามีกิเลสอยู่นะ จะยกย่องว่าตัวเองนี่ฉลาด พอตัวเองฉลาด ตัวเองรู้ ตัวเองก็คิดมาก คิดออกไปว่าตัวเองฉลาด แต่ความจริงคือโง่งโง่ง เพราะอะไร โง่ง เพราะความฉลาดนั้น โคนความมืดความไม่เข้าใจนั้น ให้คิดตามไป เพราะอวิชชามันอยู่เบื้องหลังนั้น ฉะนั้น พอเป็นปรัชญาเป็นวิชาการนี้เราจะตรึกกันได้ มันเป็นความตรึกได้

ธรรมะนี้ตรึกไม่ได้ อริยผลนี้ตรึกไม่ได้ ธรรมะนี้ตรึกได้ ตรึกเป็นปัญญา ตรึกขึ้นมาก่อน ธรรมะฝ่ายเหตุใด ตรึกเป็นธรรมะนี้คือปัญญาหัดก้าวเดิน ความตรึกคือปัญญาหัดก้าวเดินออกจากความคิดนี้คือความตรึกของเรา ความตรึก ความตรึกตรง ตรึกตรงในความใคร่ครวญ เป็นอิทธิบาท ๔ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา นี้วิมังสาใคร่ครวญไตร่ตรองไปเรื่อยๆ ในหัวใจ นี่เป็นธรรมฝ่ายเหตุ

แต่ธรรมฝ่ายเหตุนี้มันจะเป็นผลไปไม่ได้ ธรรมฝ่ายเหตุนี้สร้างเหตุขึ้นไป เหตุขึ้นไปจำกัดเหตุในหัวใจนั้น ในภวาสวะนั้น แล้วขับเคลื่อนออกไปเป็นผล ถึงบอกว่า เวลาจิตมันจะเป็นมรรค ๔ ผล ๔ มรรคนี้จะสัมปยุตเข้าไปชำระกิเลส มันจะรวมตัวเข้าไป นี่เหตุ กว้างที่เราจะสร้างเหตุขึ้นไป ให้มันสัมปยุตเข้าไป คือมันรวมตัวเข้าไปชำระกิเลสออกไป แล้วมันคายออก พอมันคายออกมา สิ่งที่หลุดกับคายออกไปนั้นเป็นอิสระ คือใจดวงที่โคนบิพ โคนมัจจะนี้รวมเข้าไป

เขาบอกว่าทำไม นี่พระถามว่า ทำไมต้องบอกว่า อย่างโศดาปัตติมรรค ทำไมไม่โศดาปัตติมรรคแล้วก็ก้าวเป็น ๒ ๓ ๔ ขึ้นไปเลย เขาบอกว่า มรรค ๔ ผล ๔ โง่ง มรรคอันหนึ่งเหมือนกับว่า มรรคอันหนึ่งไซ้ไหม เหมือนกับกับข้าวมือหนึ่ง เราได้กินอาหารมือนั้นไปแล้ว เก็บล้างสำหรับแล้ว มือนั้นหมดไป ความอึดหนำสำราญเกิดขึ้นมาจากสำรับนั้น นี่คือโศดาปัตติมรรค สกิทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตตมรรค

มรรค ๑ มรรคของโศดาบัน เวลาสัมปยุตเข้าไปต้องรวมตัวนะ รวมตัว มรรคสามัคคี ไม่มีเรา ภวานามยปัญญาจะเกิด นี่ธรรมจักรมันจะเคลื่อนไปๆ เขาถามว่า “ธรรมจักรมันเคลื่อนไปอย่างไร” คำว่า “ธรรมจักรมันเคลื่อนไป” ทำไมมันต้องมีเคลื่อนออกไป เคลื่อนออกไปเพราะปัญญาเราก้าวเดินออกไป ก้าวเดินออกไปเรื่อยๆ จากความส่งเสริมของปัญญาฝ่ายเหตุ ธรรมฝ่ายเหตุใด

ธรรมฝ่ายเหตุคือว่า อิทธิบาท ๔ ที่เราตรึกตรงขึ้นมาเรื่อยๆ พอขึ้นมาแล้ว ขึ้นมาเรื่อยๆ นี้มันทรงตัวมันเองได้ พอทรงตัวมันเองได้นี้ มัชฌิมาปฏิปทา ไม่ใช่ใคร ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา

มัชฌิมาปฏิปทา มัชฌิมาปฏิปทาพร้อมกับภาวนามยปัญญาจะเกิดขึ้นพร้อมกัน แล้วจะสัมปยุต
รวมเข้าไป นี่เข้าไปเกาะ มันเกิดจากไหนสิ่งทีวี่นี้? สิ่งทีวี่นี้เกิดขึ้นมาจากอาการของใจที่เราสร้าง
ขึ้นมาแล้วมันชำระเข้าไปที่อาการของใจนั้น ชำระอาการของใจนั้น พร้อมทั้งอาการของใจ อาการ
ของใจปกป้องเปลือกของใจ คุ้มใจอยู่ มันสัมปยุตเข้าไปทั้งหมด มันกลืนกินเหมือนกับ
จันทรุปราคา มันกลืนกินเข้าไป ปิดบังเข้าไปทั้งดวงเลย แล้วมันคายออก เข้าไปคือสัมปยุตเข้าไป
นั่นคือมรรคอรียสัจจั้ง คือรวมตัวขึ้น ทำสัมปยุตเข้าไปชำระกิเลส แล้วคายออกมา พอคายออกมา
ดวงจันทร์พอคายออกมา ดวงจันทร์ก็ลอยออกมาเป็นความสว่างอย่างเก่า เห็นใหม่

นี่เวลากลืนกินเข้าไปนั่นคือสัมปยุต นั่นคือธรรมจักร นั่นคือภาวนามยปัญญารวมตัวเข้าไป
แล้วคายออก พอคายออกมาก็เป็นผลหนึ่ง ผลจากการคายออกมา ไม่ใช่ผลเกิดขึ้นกับสัมปยุตเข้าไป
สัมปยุตเข้าไปนั่นคือปฏิกิริยาของมรรค กำลังทำตัวอยู่ กำลังสมุจเฉทปหานอยู่ ชั้นตอนหนึ่งๆ มัน
จะพ้นออกไป

นี่ทำไมต้องมีมรรค ๔ ผล ๔ แต่มรรค ๔ ผล ๔ นี้เป็นเพราะเวไนยสัตว์ แต่เราคิดว่า มรรค
ผลเดียวกับสมุจเฉทเลย คือนั่งหนึ่งเดียว อย่างพระยสะนี่ก็คนเดียวสำเร็จไป เทศน์พาหิยะ ขณะ
บิณฑบาตอยู่ พอเทศน์เสร็จไป ควายขวิดตาย นั่นเป็นเพราะว่าสหชาติเกิดพร้อมพระพุทธเจ้าหนึ่ง
บุญญาธิการของเขาหนึ่ง อันนั้นมิ แต่เวลาเขาออกมา...

ดูอย่างองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เหมือนกัน ปฐมยาม เห็นใหม่ ปฐมยามนั้นเป็น
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ได้อันนี้ยังเป็นโลกอยู่ มัชฌิมยามได้จิตรวมตัวเข้าไป ได้จุตูปปาตญาณ ก็
ยังเป็นโลกอยู่ แต่เวลาหนึ่งเดียวนี้ ปัจฉิมยาม ทีเดียวขาดเลย นั่นก็ทีเดียวเหมือนกัน แต่ทำไมผู้ที่ทำ
ทีเดียว คือมรรครวมตัวหนึ่งเดียวชำระตลอดไปเลย มรรค ๔ ผล ๔ นี้ตลอดไป แต่วางไว้สำหรับ
พวกเราเวไนยสัตว์ สัตว์ที่ต้องพยายามขวนขวายไป เพราะเรามันเป็นผู้ที่มาจากภายหลัง

ถ้าผู้ที่มีโอกาสจะได้พบพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าบอก บอกเพราะมันตรงตัว บอกนี้
หมายถึงว่า ท่านจะมองอยู่ จริตนิสัย บุญญาธิการสะสมมา จริตนิสัยตรงกับอะไรจะชี้เข้าไป แบบ
จุพปั้นถกนะ ขนาดพี่ชายเป็นพระอรหันต์ บอกว่าไปสักเถอะ ขนาดว่าให้ทองคำสวดมนต์คำเดียว
ยังทองไม่ได้ ไม่มีปัญญา

พอจะไปสัก พระพุทธเจ้าไปดักรออยู่ “จุพปั้นถก เธอบวชเพื่อใคร”

“บวชเพื่อพระพุทธเจ้า ไม่ได้บวชเพื่อพี่ชาย”

“มานี่ มานี่”

ให้ลูบฝ่าขาวโอง ให้ลูบฝ่าขาวว่า “ฝ่านี้ขาวหนอ ฝ่านี้ขาวหนอ”

ลูบฝ่าขาวนั้นนะ จนเห็นความสลดใจว่าฝ่าขาวมันขาวอยู่ เราไปลูบฝ่าขาว ฝ่าขาวมันดำ เพราะอะไร ดำเพราะเหงื่อไคลของเราเข้าไปกับฝ่าขาวนั้น มันสลดสังเวช มันสลดออก เป็นพระอรหันต์ขึ้นมาเดี๋ยวนั้นเลย นี่จูบป็นตก เพราะอะไร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามองเห็นทะลุปรุโปร่ง พุทธวิสัย จะเห็นแทงทะลุปรุโปร่งว่าจิตดวงนั้นเคยสร้างอะไรมา พอสร้างอะไรมานี้ พอบอกให้ มันจะไปตรงกับตรงนั้น ทีเดียวยสำเร็จเลย

แต่ผู้ที่มีความเห็นอย่างนั้นมันต้องเป็นเอตทัคคะ ที่เป็นสาวกมีบ้าง กับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น รุ่งภายหลังมานี้ สาวกๆ นี้ ความเห็น เห็นใหม่ ความสะอาดเสมอกัน ความเสมอกัน สิ้นเสมอกัน ความสะอาดเป็นพระอรหันต์เหมือนกัน แต่บุญญาธิการ เห็นใหม่ ถึงว่าพุทธวิสัย พุทธวิสัยรู้ไปหมด โลกนอกโลกใน แต่สาวกจะรู้แต่โลกใน โลกนอกนี้มีแต่บางองค์ จะพอรู้บ้าง พอโลกนอกหมายถึงว่า หมู่สัตว์ใน โลกในคือเรื่องส่วนตัว โลกในคือเรื่องของเรา

โลกคือเรา เราเป็นโลก เพราะเราเกิดตายในโลกนี้ โลกนี้มีเพราะมีเรา เพราะเราไปยึดโลกนั้น พอมันสละโลกนั้นออกไป นี่สาวกจะรู้ได้ โลกใน โลกนอกนี้มันบุญญาธิการสร้างมาน้อยหนึ่ง แล้วก็เป็นผู้ที่ซบมือเปิบอยู่แล้ว เห็นใหม่ มาเรียนวิชาการที่มีอยู่แล้วในโลกนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องค้นคว้าเอง ทุกคนต้องค้นคว้าเอง แต่เรามาซบมือเปิบสิ่งที่มีอยู่ ฉะนั้น บุญญาธิการเราถึงได้น้อย ถึงได้โลกนอกไม่เข้าใจ การสอนถึงไม่ได้ละเอียดอ่อนแบบนั้น แต่ก็รู้ถึงโลกในแล้วทำตาม ซึ่งเห็นอันนี้ได้ขึ้นมา

นั่นนะถึงบอกว่า เขาอ่านตำรา แล้วถามตามตำรานั้นก็ตอบตามตำราไป ถึงบอกว่า มันเป็นประโยชน์ ประโยชน์ที่ว่าเขายังเข้ามา เขายังประพฤติปฏิบัติ แต่ว่าพอพูดไปเขาก็เข้าใจอยู่ แล้วถามเยอะ เมื่อวานถามมาก เราถามด้วย แล้วจะพูดของเราด้วย เอวัง